

07-11-2024 Opmerkingen SOCW
IBW.:
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

TER BESLUITVORMING
Aan: SOCW

Kanselijkheid en
Onderwijssteuning

Van

Parsoonsgegevens

Datum

28 oktober 2024

Referentie

48987597

Bijlagen

Uitvoering motie limiet vrijwillige ouderbijdrage
Veel dank! Geen systeem -
wijziging, ook in lijn met vorige
nota
besluit (en andere (wetgeving) prior's)

Aanleiding

Op 9 september jl. is het juridisch onderzoek over de toekomstscenario's voor de vrijwillige ouderbijdrage met de Tweede Kamer gedeeld. In de brief is aangegeven dat het systeem van de vrijwillige ouderbijdrage niet wordt gewijzigd deze kabinetsperiode. Ondanks dit besluit staat de in 2021 ingediende motie De Hoop (GL/PvdA) nog open, waarin de regering wordt verzocht om een limiet te stellen aan de vrijwillige ouderbijdrage (zie de appendix onderaan deze nota).

In de strategische staf van 25 september jl. is met u besproken dat we ambtelijk beleidsopties op uitwerken voor het uitvoeren (en de implicaties van niet uitvoeren) van de motie. Deze opties worden middels deze nota aan u voorgelegd.

Een besluit over deze opties geeft ook richting voor de beantwoording van de vragen uit het Schriftelijk Overleg van 23 oktober jl. over de vrijwillige ouderbijdrage, die voor de OCW-begrotingsbehandeling met de Kamer wordt gedeeld. In de bijlage bij deze nota is een samenvatting van het Schriftelijk Overleg opgenomen.

Geadviseerd besluit

Wij adviseren u om:

- voor de OCW-begrotingsbehandeling in het Schriftelijk Overleg uw voorkeur uit te spreken voor een combinatie van het wettelijk limiteren van de vrijwillige ouderbijdrage en het stimuleren van bovenschoolse financiële voorzieningen voor de vrijwillige ouderbijdrage.

Indien u akkoord gaat, zullen wij dit meenemen in de concept-beantwoording van de vragen uit het Schriftelijk Overleg, die we binnenkort aan u voorleggen. Parallel zullen de voorgelegde beleidsopties ambtelijk verder worden uitgewerkt, waaronder mogelijke hoogtes voor een limiet en de wijze waarop bovenschoolse financiële voorzieningen kunnen worden gestimuleerd.

Kernpunten

Datum
28 oktober 2024

- Hoewel er in september met de Tweede Kamer is gedeeld dat de huidige systematiek van de vrijwillige ouderbijdrage (VOB) niet wordt gewijzigd, dient er nog een besluit genomen te worden op de motie van lid De Hoop.¹
- In deze nota worden de opties voor het uitvoeren (en de implicaties van het niet uitvoeren) aan u voorgelegd. Uw besluit biedt tevens kaders voor de beantwoording van de vragen uit het Schriftelijk Overleg over de VOB, waarin o.a. is gevraagd welke mogelijkheden er zijn voor het limiteren van de VOB (GL-PvdA, NSC, D66) en of een bovenschools solidariteitsfonds als oplossing wordt gezien (D66).
- Binnen het huidige systeem van de VOB zijn twee effecten zichtbaar die een negatieve invloed kunnen hebben op de gelijke ontwikkelmogelijkheden van leerlingen.
 1. Het vrijwillige karakter van de VOB zorgt ervoor dat het aanbod van extra activiteiten afneemt, vooral op scholen met een minder kapitaalkrachtige ouderpopulatie. De verschillen in extra aanbod zorgen voor ongelijke ontwikkelmogelijkheden binnen het publieke onderwijs en heeft negatieve gevolgen op de schoolprestaties.
 2. De hoogte van de VOB en de ervaren verplichting om de VOB te betalen zorgt ervoor dat minder kapitaalkrachtige ouders drempels ervaren om hun kind aan te melden voor een school en kan leiden tot toename van onderwijssegregatie.
- Met de in deze voorgestelde beleidsopties wordt uitvoering gegeven aan de motie De Hoop, waarbij de beleidsopties specifiek inspelen op het terugdringen van de hiervoor genoemde negatieve effecten. Ambtelijk wordt geadviseerd om te kiezen voor een combinatie van onderstaande beleidsopties 1 en 2:
 1. Wettelijk limiteren van de VOB: afhankelijk van de hoogte van een wettelijk maximum voor de VOB kan de door ouders ervaren drempel worden verlaagd en zullen de verschillen tussen scholen afnemen. Bij een (relatief) laag limiet zullen deze effecten sterker optreden dan bij een (relatief) hoog limiet. Op dit moment zijn er geen financiële middelen beschikbaar voor compensatie. In de eventuele uitwerking van deze beleidsoptie zal goed in kaart worden gebracht welke effecten verschillende limietbedragen hebben, zodat kan worden bepaald welk limiet als proportioneel kan worden beschouwd en dat limiet ook goed kan worden onderbouwd. Voor het vaststellen van een limiet is een wetswijziging nodig. Tijdens het wetstraject zal worden verkend op welke plekken de sectorwetgeving dient te worden gewijzigd of aangevuld.
 - *Indien er een limiet wordt ingesteld voor de VOB zal dat consequenties hebben voor de extra programma's die profielscholen – met name in het vo, denk aan tweetalig onderwijs of een technasium – kunnen organiseren. Bij een eventuele uitwerking van de hoogte van een limiet onderzoeken we nader of en op welke wijze we hier rekening mee kunnen houden.*
 - *De inspectie is geïnformeerd over het voorstel voor een wettelijk limiet en sloeg hier niet gelijk op aan. Ambtelijk is de inschatting dat*

¹ De motie is ingediend in juni 2021 en verzoekt om een limiet te stellen aan de hoogte van de vrijwillige ouderbijdragen. De motie is destijds gesteund door (o.a.) de fracties van de PVV en BBB.

het toezicht op een dergelijk limiet op eenzelfde wijze zou worden vormgegeven als momenteel al wordt gehanteerd bij de VOB. Indien u akkoord gaat, zal er verdere afstemming plaatsvinden met de Inspectie over het toezicht op een mogelijk limiet.

Datum
28 oktober 2024

2. Stimuleren bovenschools financieel fonds: in een bovenschools fonds wordt ontvangen VOB geheel of gedeeltelijk opgenomen in een bovenschoolse voorziening, waarna de financiële middelen gelijkmatiger worden verdeeld onder de scholen die onder de voorziening vallen. Het stimuleren van deze voorzieningen zorgt ervoor dat scholen met teruglopende inkomsten uit de VOB meer ruimte krijgen om extra aanbod te organiseren. Daarnaast kan een bovenschools fonds bijdragen aan het verlagen van de ervaren financiële drempel door ouders.
- Indien u akkoord gaat met dit voorstel, zal de uitwerking daarvan invloed hebben op de beschikbare juridische capaciteit zoals met u besproken op basis van het recent voorgelegde wetgevingsoverzicht. Middels de volgende opties kan druk op de beschikbare juridische capaciteit worden beperkt:
 1. Het wetstraject voor de limitering van de VOB zo beperkt mogelijk vormgeven;
 2. Het wetstraject voor de limitering van de VOB mee laten lopen met een al lopend wetstraject of een breder wetstraject t.a.v. de toegankelijkheid van het onderwijs.
 3. In het SO aan de Tweede Kamer toezeggen dat er een wettelijk limiet zal worden ingesteld, maar aangeven dat de uitwerking pas later (bijv. in 2026 of 2027) zal plaats vinden, wanneer er juridische capaciteit is.
- Indien u niet akkoord gaat met genoemde beleidsopties zal de Tweede Kamer moeten worden geïnformeerd over het niet-uitvoeren van de motie.
 - Wanneer hiertoe wordt besloten is het mogelijk om de sector (middels communicatie) te stimuleren tot zelfregulatie.
 - Het niet uitvoeren van de motie wordt ambtelijk niet geadviseerd, omdat de sector de afgelopen jaren niet in staat is gebleken tot zelfregulatie en vanwege het draagvlak in het onderwijsveld voor maatregelen ten aanzien van de VOB en de politieke aandacht voor het onderwerp.

Toelichting

Nul-scenario: geen maatregelen

- In dit scenario blijft de huidige situatie ongewijzigd. Het betalen van een VOB voor extra-curriculaire activiteiten is strikt vrijwillig. Leerlingen worden niet uitgesloten van activiteiten die zijn georganiseerd door het bevoegd gezag en die buiten het reguliere lesprogramma vallen, ook als de VOB niet is betaald. De Inspectie van het Onderwijs (hierna: Onderwijsinspectie) ziet erop toe dat scholen juist communiceren over het vrijwillige karakter van de ouderbijdrage. Uit recent onderzoek van de Onderwijsinspectie is gebleken dat driekwart van de scholen niet voldoet aan de wetgeving over de VOB, zoals omschreven in de initiatiefwet van 2021.² Middels de Schoolkostenmonitor 2022-23 heeft er een eerste evaluatie van de initiatiefwet plaatsgevonden. De uitkomsten hiervan waren in lijn met de

² [Voldoen scholen aan de wetgeving omtrent vrijwillige ouderbijdrage? | Rapport | Inspectie van het onderwijs \(onderwijsinspectie.nl\)](#)

signalen uit het veld, zoals in de bullet hieronder beschreven. De resultaten van de 'officiële' wetsevaluatie worden verwacht in de zomer van 2025.

Datum
28 oktober 2024

- De huidige systematiek van de VOB in het funderend onderwijs zorgt grofweg voor twee problemen:
 1. Het aanbod van extra activiteiten is op sommige scholen flink afgenomen, doordat ouders de ouderbijdrage niet betalen (mede als gevolg van de initiatiefwet van 2021³ en de extra nadruk op het vrijwillige karakter van de VOB).⁴ Deze ontwikkeling is voornamelijk zichtbaar op scholen met een minder kapitaalkrachtige ouderpopulatie. De verschillen in extra aanbod zorgen voor ongelijke ontwikkelmogelijkheden binnen het publieke onderwijs. De verschraving van bepaalde vormen van extra aanbod – en het daarmee samenhangende verschil in ontwikkel- en ontspanningsmogelijkheden – heeft negatieve invloed op schoolprestaties in het algemeen, en basisvaardigheden in het bijzonder.⁵ Zo leren kinderen beter lezen wanneer ze vaker in aanraking komen met cultuur, zoals een museumbezoek.
 2. Door hoge vrijwillige ouderbijdragen ervaren ouders en leerlingen financiële drempels in het onderwijs en is er sprake van toenemende segregatie tussen scholen. Uit de Schoolkostenmonitor blijkt dat schoolkosten voor praktisch geschoolde ouders of ouders met een laag inkomen meespelen in de schoolkeuze.⁶ Uit ander onderzoek komt naar voren dat ouders het belangrijk vinden dat ze zich thuis voelen bij leerlingen en ouders op de te kiezen school.⁷ Zowel ouders met een hoge als lage sociaaleconomische status kiezen uiteindelijk een school waarbij de 'eigen groep' dominant aanwezig is. De hoogte van de gevraagde ouderbijdrage heeft dus zowel een afschrikwekkende werking op minder kapitaalkrachtige ouders, als een aantrekkende werking op meer kapitaalkrachtige ouders.⁸
- Indien wordt besloten om geen aanvullende maatregelen te nemen en de motie niet uit te voeren, zal met name de tweede ontwikkeling zich voortzetten en een groter probleem vormen op scholen met relatief veel leerlingen met een verhoogde kans op onderwijsachterstand.
- Binnen dit scenario, waarin geen maatregelen worden getroffen, zal er sprake moeten zijn van zelfregulatie binnen de onderwijssector. De Onderwijsinspectie zal toe blijven zien op een juiste vorm van communicatie over de vrijwilligheid van de ouderbijdrage. Scholen of schoolbesturen zullen echter zelf (mogelijk met een aanjagende rol vanuit de sectorraden en communicatie vanuit OCW) moeten toezien op de passende hoogte van een VOB en het vormgeven van voldoende extra aanbod. De afgelopen jaren is de sector hier niet toe in staat gebleken. De verwachting is daarom dat deze

³ Wet van 31 augustus 2020, Stb. 2020, 318.

⁴ Oberon, KBA Nijmegen & Kohnstamm Instituut (2023). Schoolkostenmonitor po, vo, mbo 2022-23.

⁵ SEO Economisch Onderzoek (2024). *Kansenongelijkheid in Nederland*.

⁶ Schoolkostenmonitor po, vo, mbo 2022-2023, p. 49 & p. 75.

⁷ Bulder e.a. (2020). *Alle scholen toegankelijk: een open deur?* p. 49 & 101.

⁸ In 2021 concludeerde de Onderwijsraad in het advies 'Publiek karakter voorop' (p. 56) dat minder kapitaalkrachtige ouders zich minder welkom zullen voelen op scholen die een hoge VOB vragen, wat het publieke karakter van het onderwijs onder druk zet.

vorm van zelfregulatie niet tot stand zal komen, met als gevolg dat voornoemde problemen rondom de VOB niet worden opgelost.

Datum
28 oktober 2024

Beleids optie 1: limiet vrijwillige ouderbijdrage

- Er kan worden gekozen om een limiet te stellen aan de VOB, om de financiële drempels voor ouders en de toenemende segregatie tussen scholen tegen te gaan. Dit is in lijn met de motie De Hoop.
 - Middels een limiet wordt de financiële drempel deels weggenomen voor leerlingen en ouders om zich aan te melden voor een school naar keuze. Dit kan een positief effect hebben op de toegankelijkheid en het publiek karakter van het funderend onderwijs en het kan bijdragen aan het verminderen van onderwijssegregatie. In 2021 adviseerde de Onderwijsraad al om de VOB te maximeren.⁹
- Wanneer een limiet wordt gesteld aan de VOB kan er bijvoorbeeld een maximum bedrag opgenomen worden in de sectorwetgeving. De limiet zou verschillend kunnen zijn in het po en vo, doordat de kosten voor extra activiteiten in het vo hoger zijn. Het betalen van de VOB door ouders blijft in dit scenario strikt vrijwillig.
- De keuze voor de hoogte van een limiet (zowel in het po als vo) hangt af van de verwachte en gewenste effecten. Een relatief lage limiet zorgt voor verlaging van genoemde financiële drempel voor ouders, wat een positieve invloed heeft op de toegankelijkheid. Een relatief hoge limiet creëert meer financiële ruimte voor scholen om extra aanbod te (blijven) organiseren. Bij het in beeld brengen van de mogelijke hoogtes van het limiet zal worden meegenomen dat er op dit moment geen financiële middelen beschikbaar zijn voor compensatie vanuit het Rijk voor gedeerde inkomsten via de VOB.
 - Uit de meest recente Schoolkostenmonitor volgen de gemiddelde hoogte van de door scholen gevraagde VOB in het po en het vo. In het po wordt gemiddeld een bedrag van € 49,- aan VOB gevraagd. In het vo ligt het gemiddelde op € 183,-, waarbij moet worden opgemerkt dat er sprake is van een aanzienlijk verschil in gemiddelden tussen afzonderlijke onderwijsrichtingen.¹⁰
 - Indien er een limiet wordt ingesteld voor de VOB zal dat van invloed zijn op de extra programma's die scholen kunnen organiseren. Deze programma's worden met name in het vo aangeboden.¹¹
 - Bij een keuze voor deze beleids optie zal de inhoudelijke vormgeving ambtelijk verder worden uitgewerkt. In die uitwerking worden de verwachte en gewenste effecten van de maatregel meegenomen,

⁹ Publiek karakter voorop | Advies | Onderwijsraad, p, 56

¹⁰ De gemiddelden per onderwijsrichting lopen sterk uiteen:

- PRO: € 83,-
- VMBO: € 121,-
- HAVO: € 255,-
- VWO: € 274,-

¹¹ De gemiddeld gevraagde VOB voor de extra programma lopen sterk uiteen. Uit de Schoolkostenmonitor volgen de gemiddelden voor de volgende programma's:

- Tweetalig Onderwijs: € 379,-
- Versterkt Taalaanbod: € 183,-
- Talent- en Profielstroom: € 145,-
- Technasium: € 97,-

waarbij de gemiddelden in het po en het vo en voor extra programma's ook worden meegewogen.

Datum
28 oktober 2024

- Concreet zijn er een aantal positieve effecten te verwachten bij deze maatregel:
 - Verschillen tussen scholen worden verkleind: door een limiet te stellen worden scholen die hoge tot zeer hoge VOB vragen en ontvangen begrensd. Dit heeft als gevolg dat uitschieters/excessen (zowel in aantal als in omvang van de extra activiteiten) worden teruggedrongen. In de brainstorm van 9 november 2023 gaf u aan dat u het belangrijk vindt dat deze excessen t.a.v. de VOB worden teruggedrongen. Het wegnemen van de uitschieters maakt dat de verschillen tussen de VOB die betaald wordt op de verschillende scholen afnemen.
 - Drempels worden verlaagd: het stellen van een limiet heeft mogelijk als effect dat ouders een minder hoge informele drempel ervaren bij de schoolkeuze. Hoe lager het limiet, hoe eerder ouders kunnen kiezen voor de voorkeurschool, zonder dat de hoogte van de VOB daar (impliciet) invloed op heeft. Daardoor worden 'conceptscholen', met een hoge ouderbijdrage voor extra programma's, toegankelijker voor ouders met een minder grote portemonnee en kan segregatie worden tegengegaan.
- Wel moet er rekening gehouden worden met de onderstaande implicaties:
 - Aanpassing/verschraling van aanbod: het limiteren van de VOB heeft vermoedelijk als effect dat het aanbod aan extra activiteiten moet worden aangepast/ingeperkt. Dit zal – gelet op de hiervoor genoemde gemiddelden – met name merkbaar zijn op scholen met een hoge VOB of (in het vo) op havo- of vwo-scholen. Kinderen die op deze scholen zitten, en uit minder welvarende gezinnen komen, kunnen hier ook de negatieve effecten van ondervinden.
 - Ongelijke situatie tussen scholen wordt niet opgelost: het limiteren van de VOB heeft waarschijnlijk geen direct effect op de signalen dat er op dit moment teruglopende inkomsten zijn op scholen met een minder vermogende ouderpopulatie – omdat daar de VOB vaker niet wordt betaald. Een limiet heeft immers niet als gevolg dat er op deze scholen meer inkomsten voor extra activiteiten worden ontvangen. Dit leidt tot verschillen in extra aanbod tussen scholen, die niet direct worden beïnvloed door het stellen van een limiet. De ongelijke situatie wordt daarmee maar gedeeltelijk teruggedrongen.

Beleidsoptie 2: stimuleren bovenschoolse financiële voorziening'

- Binnen dit scenario zou – middels een bovenschoolse financiële voorziening – de verschraling van extra aanbod op scholen met een minder kapitaalkrachtige ouderpopulatie worden tegengegaan. De ontvangen VOB zou geheel of gedeeltelijk worden opgenomen in een bovenschools fonds, waarna de financiële middelen gelijkmatiger worden verdeeld onder de scholen die onder de voorziening vallen. In 2021 adviseerde de Onderwijsraad om (een deel van) de ontvangsten uit de VOB terecht te laten komen in een bovenschoolse financiële voorziening. Daarmee wordt niet geregistreerd welke ouders wel en niet betalen, zodat de VOB wordt losgekoppeld van de individuele leerling.¹²

¹² Publiek karakter voorop | Advies | Onderwijsraad, p, 56.

- Scholen met een minder kapitaalcrachtige ouderpopulatie, die momenteel minder inkomsten genereren uit de VOB, ontvangen hiermee uit de bovenschoolse voorziening voldoende middelen om extra aanbod vorm te kunnen geven. De verschraling van aanbod op deze scholen wordt hiermee tegengegaan, wat zorgt voor betere verbetering van leerprestaties.
- De komende periode zou worden ingezet op het stimuleren van bovenschoolse voorzieningen. Een keuze voor deze beleids optie betreft op dit moment dus nog geen wettelijke regulatie.
 - Momenteel worden op verschillende plekken gewerkt met vergelijkbare bovenschoolse voorzieningen, bijvoorbeeld in de gemeente Utrecht¹³ of binnen enkele schoolbesturen.
 - Bij een keuze voor deze beleids optie zou een groep van gelijkgestemde gemeenten of schoolbesturen als pilots fungeren, die gemonitord zullen worden. Middels deze pilots kan kennis worden opgedaan van huidige werkwijzen en ervaringen. Deze ervaringen en resultaten zouden in dit scenario worden gedeeld binnen het onderwijsveld, zodat andere scholen ook worden aangezet om te starten met een dergelijk fonds. Uiteindelijk kan deze kennisopbouw als basis fungeren voor een mogelijk latere wetswijziging op landelijk niveau.
- In een later stadium zou een dergelijke bovenschoolse financiële voorziening wettelijk kunnen worden vastgelegd. De wetgeving zou dan het volgende regelen:
 - Op welk niveau deze voorziening plaatsvindt: school-, schoolbestuur- of gemeentelijk niveau of op niveau van het samenwerkingsverband. Het schoolbestuur lijkt het meest voor de hand te liggen, maar dit scenario werpt negatieve gevolgen op voor eenpitters of voor schoolbesturen met een groot aantal scholen met een hoge schoolweging, waar al minder inkomsten uit de VOB binnenkomen. Het beleggen bij samenwerkingsverbanden of gemeenten is juridisch mogelijk ingewikkelder, maar kan wel een oplossing bieden voor dit probleem.
 - Vanuit solidariteit kan er gekozen worden om ook bedrijven en stichtingen een bijdrage te kunnen laten leveren aan zo'n voorziening of fonds. Wel zal er moeten worden uitgezocht of dit in lijn zou zijn met het Sponsorconvenant.
 - Welk verdeelmechanisme van toepassing is: in een verdeelmechanisme wordt vastgelegd hoe gelijkmatig het totaal ontvangen bedrag uit de VOB wordt verdeeld onder de scholen die binnen de voorziening vallen (geheel gelijkmatig of o.b.v. minima).
- Specifiek zijn de volgende positieve effecten te verwachten bij een bovenschoolse financiële voorziening:
 - Verschillen tussen scholen worden verkleind & kwalitatief beter aanbod op lage SES-scholen: middels een bovenschools fonds worden de inkomsten van individuele scholen collectief verzameld op een centrale plek en vervolgens verdeeld onder de deelnemende scholen. Het

Datum
28 oktober 2024

¹³ Gemeente Utrecht zet samen met schoolbesturen in Utrecht een solidariteitsfonds op, om zo de ouderbijdragen eerlijker te verdelen en alle kinderen gelijke kansen te bieden. De vrijwillige ouderbijdrage blijft bestaan, maar het bedrag gaat naar het fonds in plaats van direct naar de betreffende school. De nadere uitwerking van het fonds ligt bij een werkgroep van de samenwerkende schoolbesturen, zoals het beheer van het fonds. Het fonds zou het schooljaar 2025/2026 moeten starten.

verdeelmecanisme zorgt ervoor dat een deel van de totaal ontvangen VOB terecht komt op scholen die relatief weinig inkomsten uit de VOB ontvangen vanwege de kapitaalcracht van de ouderpopulatie. De verschillen tussen scholen worden daarmee verkleind en daarnaast biedt de verdeling van de middelen voor het vergroten van de ontwikkelmogelijkheden op meer scholen, wat een positieve invloed zal hebben op de leerprestaties.

Datum
28 oktober 2024

- o Drempels worden (verder) verlaagd: het stimuleren van bovenschoolse fondsen kan – bovenop het stellen van een limiet – zorgen voor het verder verlagen van de door ouders ervaren financiële drempel. De afschrikwekkende en aantrekkende werking van de VOB wordt verkleind, nu er sprake is van een gelijkmatigere verdeling van de bovenschools ontvangen middelen.
- Bij de keuze voor dit scenario moet rekening gehouden worden met volgende implicaties:
 - o Aanpassing/vershraling van aanbod: het gelijkmatiger verdelen van de totaal ontvangen VOB heeft vermoedelijk als effect dat het aanbod aan extra activiteiten op een deel van de scholen moet worden aangepast/ingeperkt. Dit zal met name merkbaar zijn op scholen met een hoge VOB of (in het vo) op scholen met havo- of vwo-aanbod.
 - o Betalingsbereidheid ouders: ook kan het bovenschoolse fonds leiden tot weerstand bij ouders, omdat zij geld geven dat mogelijk niet geheel op de school van hun kind wordt besteed. Dit kan een negatief effect hebben op de betalingsbereid, die mogelijk kan dalen, waardoor er over de hele linie minder inkomsten uit de VOB worden opgehaald. In de hiervoor genoemde kennisopbouw zal dit – indien hier sprake van is – ook worden meegewogen.

Maatregelen in relatie tot artikel 23 Grondwet

- Op basis van het recent uitgevoerde juridisch onderzoek kan een eerste conclusie worden getrokken over de haalbaarheid van de hiervoor genoemde scenario's.
 - o Limiteren: het stellen van een limiet aan de VOB zorgt voor een inperking van de vrijheid van onderwijs van scholen, omdat er geen ongelimiteerd bedrag aan ouderbijdrage meer gevraagd mag worden. Naar mate de limiet lager is, is deze beperking op de onderwijsvrijheid groter, terwijl tegelijkertijd de effecten van de maatregel ook groter zullen zijn. Afhankelijk van de hoogte wordt een limiet echter gezien als gerechtvaardigde maatregel in het licht van de doelstelling; het tegengaan van segregatie en bevorderen van de toegankelijkheid van het onderwijs. Mocht voor deze optie worden gekozen, dan moet goed in kaart worden gebracht welke effecten verschillende limietbedragen hebben, zodat kan worden bepaald welke limiet als proportioneel kan worden beschouwd en dat ook goed kan worden onderbouwd.
 - o Bovenschoolse financiële voorziening: in eerste instantie wordt – bij akkoord – gekozen voor het stimuleren van initiatieven die met een bovenschoolse financiële voorziening al werken. Afhankelijk van de manier waarop een dergelijke bovenschoolse financiële voorziening wordt gestimuleerd hoeft dit niet te leiden tot een beperking van de vrijheid van onderwijs. Wanneer zou worden overgegaan tot een wettelijke verplichting tot het organiseren van een dergelijke voorziening ligt dat anders. Met het betreffende verdeelmecanisme kunnen scholen een deel van de ontvangen VOB niet zelf besteden, omdat er een gelijkmatige

verdeling plaatsvindt (op school-, schoolbestuur- of gemeentelijk niveau). Daarmee wordt de vrijheid om het extra onderwijsaanbod vorm te geven ingeperkt. Afhankelijk van het deel wat scholen aan het bovenscholse fonds moeten afstaan, kan een zodanige voorziening een gerechtvaardigde maatregel zijn. Scholen blijven middelen ontvangen uit de VOB, waardoor het vormgeven van extra activiteiten mogelijk blijft. Tegelijkertijd draagt de maatregel bij aan de doelstelling van het tegengaan van segregatie en het bevorderen van de toegankelijkheid van het onderwijs. Binnen dit scenario ontstaat de mogelijkheid om extra activiteiten te organiseren voor alle scholen, waardoor elke school in staat wordt gesteld om de vrijheid van onderwijs te benutten – onafhankelijk van de sociaal economische achtergrond van de ouderpopulatie en de mogelijkheid tot betalen.

Datum
28 oktober 2024

Appendix

Tekst Motie De Hoop (2021)

- constaterende dat hoge tot zeer hoge zogenoemd vrijwillige ouderbijdragen de schoolkeuze ernstig kunnen beperken, en daarmee de kansengelijkheid schaden en de segregatie in ons onderwijs versterken;
- van oordeel dat ook minder kapitaalkrachtige ouders hun kind moeten kunnen sturen naar de school van hun voorkeur;
- verzoekt de regering, om een limiet te stellen aan de vrijwillige ouderbijdrage.

Samenvatting Onderzoek 'Juridische haalbaarheid toekomstscenario's VOB'

- Uit het onderzoek komt naar voren dat de activiteiten en onderwijsconcepten, die worden bekostigd door middel van de ouderbijdrage, bescherming genieten van de vrijheid van onderwijs. Verdere regulering van de ouderbijdrage leidt tot een beperking van de vrijheid van onderwijs.
- Regulering is daarom alleen mogelijk wanneer de maatregelen noodzakelijk, geschikt en proportioneel zijn.
 - De noodzakelijkheid van de maatregelen wordt gevonden in de afnemende kansengelijkheid in en toegankelijkheid van het onderwijsbestel als gevolg van de huidige systematiek van de vrijwillige ouderbijdrage. Tevens komt in de analyse naar voren dat de vrijwillige ouderbijdrage op dit moment één van de negatieve factoren is in de toenemende onderwijssegregatie.
 - Het afschaffen van de ouderbijdrage lijkt een geschikte maatregel om kansengelijkheid te bevorderen en onderwijssegregatie terug te dringen.
 - Afschaffing kan, vanwege het risico op onderwijsvershraling, slechts proportioneel worden geacht indien dat gepaard gaat met mitigerende maatregelen zoals bijvoorbeeld ophoging van de bekostiging.
 - Het limiteren van de ouderbijdrage heeft weliswaar minder negatieve effecten, maar is daarentegen wel minder geschikt om de doelstellingen van het bevorderen van kansengelijkheid en toegankelijkheid van het onderwijs en het terugdringen van onderwijssegregatie, te bereiken.
- In de analyse wordt de conclusie getrokken dat de maatregelen – ondanks de inperking van de vrijheid van onderwijs – juridisch haalbaar kunnen zijn. Dit vanwege het zwaarwegende belang van kansengelijkheid en het tegengaan van onderwijssegregatie. Het is voor deze inperking wel noodzakelijk dat dit gepaard gaat met mitigerende maatregelen in de vorm van bijvoorbeeld ophoging van de lumpsum, zodat scholen gecompenseerd

worden voor het verlies aan inkomsten. Er is momenteel echter geen financiële dekking voor dergelijke maatregelen.

Datum
28 oktober 2024

BIJLAGE I- Samenvatting Schriftelijk Overleg 23 oktober

Op 23 oktober jl. heeft er een Schriftelijk Overleg (SO) plaatsgevonden n.a.v. de Kamerbrief van 9 september jl., waarin het onderzoek naar de juridische haalbaarheid van de toekomstscenario's is gedeeld. Tijdens het SO zijn per fractie de volgende vragen en opmerkingen aan de orde gekomen:

- GL-PvdA:
 - Wat vindt SOCW van de teruglopende betalingsbereidheid t.a.v. de VOB en de onderwijsvershraling die leidt tot kansenongelijkheid?
 - Welke mededeling heeft SOCW aan scholen met minder kapitaalkrachtige ouders die hun onderwijs noodgedwongen zien verschrallen?
 - Deelt SOCW de opvatting dat het voor dezelfde kansen van kinderen niet zou moeten uitmaken waar de wieg van een kind?
 - Waarom houdt SOCW onderwijssegregatie willens en wetens in stand, terwijl uit informatie uit het onderwijsveld volgt dat de VOB tot onderwijssegregatie leidt?
 - Deelt SOCW de mening dat het afschaffen van de VOB de meest effectieve manier is om groter worden verschillen tegen te gaan?
 - Wat vindt SOCW van de aantrekkende/afstotende werking van de VOB, die leidt tot onderwijssegregatie?
 - Erkent SOCW dat een oproep niet genoeg is om de noodzaak voor het stellen van eisen aan de VOB (of het afschaffen van de VOB) weg te nemen?
 - Waarom kiest SOCW ervoor om geen financiële dekking te vinden?
 - Vindt SOCW het prima dat onderwijssegregatie in stand blijft?
 - Is overwogen om een limiet te stellen aan de VOB? Zo ja, wat zouden de kosten zijn? Zo nee, waarom is deze overweging niet gemaakt?
- VVD:
 - Op hoeveel scholen worden leerlingen nog uitgesloten van activiteiten als de VOB niet wordt betaald en waar volgen deze leerlingen onderwijs?
 - Wat wordt (in het juridisch onderzoek) bedoeld met betalingsbereidheid?
 - Wordt er met het woord betalingsbereidheid onderscheid gemaakt tussen ouders die het niet kunnen betalen maar wel willen en ouders die niet betalen maar het wel zouden kunnen betalen?
 - Zijn er cijfers bekend waarop ouders hun oordeel bepalen waarom zij hun kind bij een bepaalde school inschrijven?
- NSC:
 - Hoe beoordeelt SOCW het onbedoelde effect (van de initiatiefwet) dat de toename van niet-betalende ouders een grotere impact heeft op scholen met minder draagkrachtige ouders, waardoor er minder extra aanbod (bijv. schoolkampen/schoolreisjes) kan worden georganiseerd?
 - Welke concrete stappen kan SOCW zetten om dit ongewenste effect tegen te gaan?
 - Welke mogelijkheden ziet de staatssecretaris voor het limiteren van de vrijwillige ouderbijdrage zonder dat het ten koste gaat van het

organiseren van activiteiten als schoolreisjes?

Datum
28 oktober 2024

- o D66:
 - Hoe reflecteert SOCW op de conclusie uit het juridisch onderzoek waaruit blijkt dat het afschaffen van de VOB in het voortgezet onderwijs met financiering vanuit de lumpsum kan leiden tot het vergroten van de onderwijskwaliteit over de gehele linie?
 - Over welk bedrag zou dit in totaal gaan?
 - Is SOCW niet te stelling in de conclusie dat er niets aangepast kan worden aan het systeem van de VOB op basis van het idee dat er mitigerende maatregelen getroffen zouden moeten worden (die niet beschikbaar worden gesteld)?
 - Hoe kijkt SOCW tegen de conclusie aan dat er voor het limiteren geen mitigerende maatregelen nodig zouden zijn en dat deze maatregel meer proportioneel is?
 - Is het niet te voorbarig om te concluderen dat niets gewijzigd kan worden?
 - Ziet SOCW geen andere oplossingen, bijvoorbeeld een bovenschools solidariteitsfonds zoals in de gemeente Utrecht?
 - Is SOCW bereid om in gesprek te gaan met scholen in de gemeente Utrecht om lessen te trekken en om dergelijke landelijke afspraken te maken?
 - Deelt SOCW de mening dat het aannemelijk is dat, gezien de toenemende aandacht voor basisvaardigheden en de aanpak gestart onder het vorige kabinet, de activiteiten gefinancierd vanuit de VOB juist steeds meer ten dienste gaan staan van de basisvaardigheden en er dus geen tegenstelling bestaat tussen de kernopgave van het kabinet en de problematiek rondom de VOB?
 - Kan SOCW bevestigen dat het niet de bedoeling was om een schijn tegenstelling te creëren en hanteert zij een vergelijkbaar perspectief op de VOB?
- o ChristenUnie
 - Hoe kijkt SOCW aan tegen de ontwikkeling dat het begrip 'deugdelijkheidseis' steeds verder wordt opgerekt?
 - Wordt de opvatting van de staatssecretaris goed kunnen samengevat als wordt gesteld dat volgens SOCW uit de situatie rondom de VOB noodzaak tot overheidsingrijpen kan worden afgeleid ondanks dat het inperking van artikel 23 Grondwet behelst, maar dus geen verhoging van het budget op de OCW-begroting?
 - Hoe reflecteert SOCW erop dat ze minder moeite lijkt te hebben met het inperken van de Grondwettelijke onderwijsvrijheid dan met het wijzigen van haar eigen begroting?

nota
TER BESLUITVORMING
Aan: SOCW

**Kansengelijkheid en
Onderwijsondersteuning**

Van

[Redacted]
[Redacted]
Persoonsgegevens

Datum
14 november 2024

Referentie
49195308

Bijlagen
Beantwoording Schriftelijk
Overleg VOB

Beantwoording Schriftelijk Overleg VOB

Aanleiding

Op 23 oktober jl. heeft het Schriftelijk Overleg over de vrijwillige ouderbijdrage (VOB) plaatsgevonden. Binnen de vaste commissie OCW hebben enkele fracties vragen gesteld over de Kamerbrief van 9 september jl., waarin het onderzoek naar de juridische haalbaarheid van toekomstscenario's voor de VOB zijn gedeeld.

Middels deze nota worden de antwoorden op de vragen aan u voorgelegd.

Geadviseerd besluit

U wordt gevraagd om akkoord te gaan met de beantwoording van de vragen uit het Schriftelijk Overleg.

Kernpunten

- Het Schriftelijk Overleg bevat vragen en opmerkingen van leden van de volgende fracties: GroenLinks-PvdA, VVD, NSC, D66 & ChristenUnie. De Kamer heeft verzocht om de vragen voor de begrotingsbehandeling te beantwoorden.
- In het Schriftelijk Overleg wordt (o.a.) gevraagd naar een reflectie op de ontwikkelingen rond de VOB, welke mogelijkheden er zijn voor het limiteren van de VOB (GL-PvdA, NSC, D66), waarom er niet wordt overgegaan tot afschaffing van de VOB (GL-PvdA) en of een bovenschools solidariteitsfonds als oplossing wordt gezien (D66). Tevens komt de betalingsbereidheid (VVD) en de juridische houdbaarheid van het onderzoek (ChristenUnie) ter sprake.
- In het kader van de vragen uit het Schriftelijk Overleg is op 7 november jl. een nota ter besluitvorming aan u voorgelegd (zie bijlage), waarin een tweetal beleidsopties ter uitvoering van de motie De Hoop werden voorgesteld. Met deze motie werd de regering verzocht een limiet te stellen aan de VOB (motie De Hoop, GL-PvdA, 2021). In de nota is het ambtelijk advies gegeven om uw voorkeur uit te spreken voor:
 1. het wettelijk limiteren van de VOB (dit vraagt een wetswijziging en voor compensatie is op dit moment geen financiële dekking) en;
 2. het stimuleren van bovenschoolse financiële fondsen.
- U bent hier deels mee akkoord gegaan en heeft hierbij aangegeven dat u niet overgaat tot een systeemwijziging, vanwege de huidige kernopgave van het kabinet en de daarmee samenhangende financiële prioriteit en de volle wetgevingsagenda.
- Naar aanleiding van uw reactie op de nota is met u afgestemd dat de komende periode wordt ingezet op het stimuleren van bovenschoolse

financiële fondsen en gesprekken met het onderwijsveld, om te komen tot omgangsvormen rondom de VOB. Het voornemen om in gesprek te gaan met het onderwijsveld is afgestemd met de sectorraden.

- Het voornoemde vormt de basis voor de beantwoording van de vragen uit het Schriftelijk Overleg. Op hoofdlijnen loopt de beantwoording langs de volgende lijnen:
 1. Er wordt niet overgegaan tot afschaffing (incl. compensatie) of limitering van de VOB, vanwege de kernopgave rondom het verbeteren van de basisvaardigheden.
 2. De komende periode zullen verkennende gesprekken gevoerd worden met het onderwijsveld, zodat initiatieven als bovenschoolse fondsen gestimuleerd worden en om tot gedeelde omgangsvormen t.a.v. de VOB te komen.
 3. De ontwikkelingen rondom de VOB worden de komende periode doorlopend gemonitord door middel van de Schoolkostenmonitor en de wetsevaluatie van de initiatiefwet van leden Kwint & Westerveld (2021).
 4. Het blijft belangrijk om de regels rondom de VOB te benadrukken, namelijk dat het betalen van de VOB vrijwillig is en scholen dit ook zo dienen te communiceren naar ouders.
 5. De juridische begrippen 'deugdelijkheid' en 'kwaliteitseisen' raken gaandeweg meer versmolten. Daarbij blijft een harde grens dat voor het stellen van een nieuwe deugdelijkheidseis altijd substantiële noodzaak dient te bestaan, waarbij de maatregel proportioneel en geschikt is.

Toelichting

Hieronder worden de in de kernpunten genoemde hoofdlijnen van beantwoording nader uiteengezet.

1. Geen systeemwijziging, vanwege kernopgave kabinet
 - Op vragen over het al dan niet overgaan tot het afschaffen (inclusief mitigerende maatregelen) of limiteren van de VOB wordt geantwoord dat de kernprioriteit van het kabinet momenteel is om de basis op orde te krijgen, zodat alle leerlingen goed kunnen lezen, schrijven en rekenen en er voldoende onderwijspersoneel is.
 - Er wordt aangegeven dat er om die reden momenteel geen mitigerende middelen beschikbaar zijn om teruglopende inkomsten uit de VOB te compenseren bij het afschaffen van de vrijwillige ouderbijdrage. Verder wordt aangegeven dat de beschikbare capaciteit op dit moment niet in wordt gezet op het wettelijk limiteren van de vrijwillige ouderbijdrage.
2. Stimuleren bovenschoolse fondsen en gesprekken met onderwijsveld
 - Op vragen welke stappen er wel worden genomen wordt het volgende geantwoord:
 - o Er wordt verkend wat de mogelijkheden zijn om bovenschoolse financiële fondsen – waarin inkomsten uit de VOB gelijkmatiger worden verdeeld – breder te stimuleren. Bestaande initiatieven worden in kaart gebracht en gemonitord, zodat hier lessen uit kunnen worden getrokken.
 - o Er worden de komende periode gesprekken gevoerd met het onderwijsveld (o.a. de sectorraden). De gesprekken hebben als

doel om te komen tot gedeelde omgangsvormen over (o.a.) de hoogte van de ouderbijdrage.

Datum
14 november 2024

3. Monitoring ontwikkelingen VOB

- In een aantal vragen uit het Schriftelijk Overleg wordt om een reflectie gevraagd op de teruglopende inkomsten uit de VOB op scholen met minder een kapitaalkrachtige ouderpopulatie als gevolg van de initiatiefwet van 2021.
- Naast de onder punt 2 genoemde maatregelen wordt in de beantwoording aangegeven dat komend jaar twee relevante onderzoeken worden uitgevoerd om de ontwikkelingen rondom de VOB te monitoren: de Schoolkostenmonitor 2024-2025 en de evaluatie van initiatiefwet Kwint/Westerveld. In de wetsevaluatie wordt expliciet ingegaan op de effecten die de wet heeft gehad op het betalingsgedrag en het aanbod van extra activiteiten.
- Beide onderzoeken worden rond de zomer van 2025 verwacht. In de beantwoording is aangegeven dat de resultaten uit de onderzoeken mogelijk aanleiding kunnen zijn voor het heroverwegen van de tot dan toe genomen maatregelen.

4. Benadrukking regels VOB

- In de beantwoording wordt nogmaals de stellige oproep gedaan aan scholen om de regels rondom de VOB na te leven.
- Die regels zijn helder: elke leerling kan deelnemen aan door of namens school georganiseerde extra activiteiten, ook als de ouders de VOB niet hebben betaald. Het betalen van de ouderbijdrage is geheel vrijwillig en scholen moeten dit ook zo communiceren naar ouders. Er wordt herhaald dat de Onderwijsinspectie blijft toezien op de naleving van deze regels.
- In de beantwoording wordt tevens benoemd dat met de initiatiefwet ook wordt bijgedragen aan het terugdringen van onderwijssegregatie. De wet benadrukt het vrijwillige karakter van de ouderbijdrage, met als doel dat ouders een door de school gevraagde bijdrage niet als drempel ervaren voor de aanmelding van hun kind op een school.

5. Ontwikkeling 'deugdelijkheidseisen'

- In de beantwoording wordt erkend dat de juridische begrippen 'deugdelijkheid' en 'kwaliteit' gaandeweg meer versmolten zijn geraakt. Deugdelijkheidseisen vormen een scharnierpunt tussen de vrijheid van onderwijs uit artikel 23 Gw en de zorgplicht voor de overheid voor de kwaliteit van het onderwijs(stelsel).
- Binnen dit scharnierpunt moet een balans worden gevonden. Deze balans en de interpretatie van het grondwettelijke begrip 'deugdelijkheidseis' verandert door de jaren heen, o.a. vanwege maatschappelijke ontwikkelingen. Een harde grens blijft dat voor het stellen van een nieuwe deugdelijkheidseis altijd substantiële noodzaak dient te bestaan, waarbij de maatregel proportioneel en geschikt is.

Dank! Svp met "in gesprek
gaan" etc. → geen verkeerde

**36 410 VIII Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Onderwijs,
Cultuur en Wetenschap (VIII) voor het jaar 2024**

Verwachtingen welken. "Nee,
Vastgesteld d.g. ...

we kunnen
daar dit
niet!

Binnen de vaste commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap hebben enkele fracties de behoefte om vragen en opmerkingen voor te leggen over de brief van de staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap van 9 september 2024 inzake het onderzoek juridische haalbaarheid toekomstscenario's vrijwillige ouderbijdrage (Kamerstuk 36410-VIII-144).

Bij brief van ... heeft de staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap deze beantwoord. Vragen en antwoorden zijn hierna afgedrukt.

De voorzitter van de commissie
Bromet

Adjunct-griffier van de commissie
Arends

05-12-2024 Opmerkingen sww
Ibur!

Inhoud

- I Vragen en opmerkingen uit de fracties**
- Inbreng van de leden van de GroenLinks-PvdA-fractie
 - Inbreng van de leden van de VVD-fractie
 - Inbreng van de leden van de NSC-fractie
 - Inbreng van de leden van de D66-fractie
 - Inbreng van de leden van de ChristenUnie-fractie
- II Reactie van de staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap**

I Vragen en opmerkingen uit de fracties

Inbreng van de leden van de GroenLinks-PvdA-fractie

De leden van de GroenLinks-PvdA-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van het onderzoek juridische haalbaarheid toekomstscenario's vrijwillige ouderbijdrage. Deze leden zijn blij dat er in navolging van de motie van het lid Pijpelink¹ onderzoek is gedaan met conclusies die de Kamer mee kan nemen in de besluitvorming. Uit het onderzoek volgt dat de verschillende scenario's juridisch haalbaar zijn, 'vanwege het zwaarwegende belang van kansengelijkheid en het tegengaan van onderwijssegregatie', zo lang als deze gepaard gaan met mitigerende maatregelen zoals een ophoging van de lumpsum. De leden zien een noodzaak voor het afschaffen van de vrijwillige ouderbijdrage omdat het kansenongelijkheid vergroot en hebben daarom een aantal vragen.

In de eerste plaats vragen de leden van de GroenLinks-PvdA-fractie wat de staatssecretaris vindt van de teruglopende betalingsbereidheid (maar bij vele ouders is er eerder sprake van betalingsmogelijkheid) en de onderwijsvershraling die leidt tot kansenongelijkheid volgens het onderzoek. Wat is de mededeling van de staatssecretaris aan scholen met minder kapitaalkrachtige ouders die hun onderwijs noodgedwongen zien vershralen? Deelt de staatssecretaris de opvatting als liberaal dat het niet zou moeten uitmaken waar je wieg staat, maar dat ieder kind dezelfde kansen zou moeten krijgen? Waarom houdt de staatssecretaris deze onderwijssegregatie dan willens en wetens in stand, terwijl informatie uit het onderwijsveld laat zien dat de vrijwillige ouderbijdrage leidt tot onderwijssegregatie? Deelt de staatssecretaris de mening dat het afschaffen van de vrijwillige ouderbijdrage de meest effectieve manier zou zijn om het groter wordende verschil tussen scholen tegen te gaan? Wat vindt de staatssecretaris ervan dat de vrijwillige ouderbijdrage nu een afstotende of aantrekkende werking kan hebben en daarmee onderwijssegregatie versterkt?

¹ Kamerstuk 36 410-VIII, nr. 61

De leden van de GroenLinks-PvdA-fractie lezen helaas dat de staatssecretaris wegens gebrek aan financiële dekking alleen met een oproep tot scholen komt om de huidige regels te volgen. Volgens het onderzoek is het afschaffen van de vrijwillige ouderbijdrage juridisch haalbaar omdat er een noodzaak voor is op het gebied van kansengelijkheid, ondanks de al bestaande regels. Erkent de staatssecretaris dat het doen van een oproep niet genoeg is om de noodzaak voor het stellen van eisen aan de vrijwillige ouderbijdrage of het afschaffen van deze bijdrage weg te nemen? Waarom kiest de staatssecretaris ervoor om geen financiële dekking te vinden? Kunnen deze leden daaruit opmaken dat deze staatssecretaris het prima vindt dat de onderwijssegregatie in stand blijft? Is er overwogen om een limiet te stellen aan de vrijwillige ouderbijdrage? Zo ja, wat zouden de kosten zijn om de financiering van scholen daarvoor op te hogen? Zo nee, waarom is deze overweging niet gemaakt?

Inbreng van de leden van de VVD-fractie

De leden van de VVD-fractie danken de staatssecretaris voor het toesturen van de brief omtrent het onderzoek juridische haalbaarheid toekomstscenario's vrijwillige ouderbijdrage en hebben daar de volgende vragen over.

De leden van de VVD-fractie lezen dat een klein percentage leerlingen nog steeds wordt uitgesloten van activiteiten als de vrijwillige ouderbijdrage niet is betaald. Zij vragen of ook bekend is en zo ja om hoeveel scholen dit gaat waar deze leerlingen hun onderwijs volgen. Daarnaast vragen zij wat er precies met betalingsbereidheid wordt bedoeld. Wordt er met het woord betalingsbereidheid onderscheid gemaakt tussen ouders die het niet kunnen betalen maar wel willen en ouders die niet betalen maar het wel zouden kunnen betalen? De leden lezen dat een hoge vrijwillige ouderbijdrage voor kapitaalkrachtige gezinnen een reden kan zijn om kinderen aan te melden voor deze school. De voornoemde leden vragen of er ook cijfers bekend zijn waarop ouders hun oordeel bepalen waarom zij hun kind bij een bepaalde school inschrijven.

Inbreng van de leden van de NSC-fractie

De leden van de NSC-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van het onderzoek juridische haalbaarheid toekomstscenario's vrijwillige ouderbijdrage. Deze leden hebben de volgende vragen en opmerkingen.

Sinds de inwerkingtreding van de initiatiefwet² in 2021 is er zowel in het po³ als in het vo⁴ een dalende trend zichtbaar ten aanzien van de betalingsbereidheid van ouders van de vrijwillige ouderbijdrage. Dit is bovendien vaker het geval op scholen met een achterstandsscore. Een toename van niet-betalende ouders heeft op scholen met veel leerlingen van minder draagkrachtige ouders een grotere impact, waardoor de kans groter is dat activiteiten als schoolkampen en schoolreisjes geschrapt moeten worden. Hoe beoordeelt de staatssecretaris dit (onbedoelde) effect van de inwerkingtreding van de initiatiefwet? Welke concrete stappen kan de staatssecretaris zetten om dit ongewenste neveneffect tegen te gaan?

De leden van de NSC-fractie vinden dat het voor scholen niet geheel onmogelijk gemaakt moet worden een vrijwillige ouderbijdrage voor bepaalde activiteiten te vragen. Deze leden vinden het belangrijk dat scholen samen met de ouders staan voor een aanbod van educatieve activiteiten met inachtneming van het principe dat de sterkste schouders de zwaarste lasten dragen. Met een lagere bijdrage zouden schoolreisjes met dezelfde educatieve waarde bijvoorbeeld in de eigen regio van de school georganiseerd kunnen worden om zo geen grote afstanden af te hoeven leggen. Welke mogelijkheden ziet de staatssecretaris voor het limiteren van de vrijwillige ouderbijdrage zonder dat het ten koste gaat van het organiseren van activiteiten als schoolreisjes?

De leden van de NSC-fractie merken op dat in het onderzoek van het ministerie gesteld wordt dat er, ondanks beleidsinspanningen en de wetwijziging in 2021, nog steeds knelpunten waargenomen worden. Zo blijkt uit onderzoek van de Inspectie van het Onderwijs (hierna: Inspectie) dat er op driekwart van de scholen onjuist wordt gecommuniceerd over de vrijwillige

² Staatsblad 2020, nr. 318: Wet van 31 augustus 2020, houdende voorstel van wet van de leden Kwint en Westerveld tot wijziging van diverse onderwijswetten teneinde te verbieden dat leerlingen van ouders die geen vrijwillige geldelijke bijdrage hebben voldaan worden buitengesloten van activiteiten

³ po: primair onderwijs

⁴ vo: voortgezet onderwijs

ouderbijdrage, waardoor voor ouders de communicatie over de vrijwillige ouderbijdrage vaak een dwingend karakter heeft. Hoe kijkt de staatssecretaris hier tegenaan? En hoe is de staatssecretaris van plan dit te verbeteren?

Inbreng van de leden van de D66-fractie

De leden van de D66-fractie hebben met interesse kennisgenomen van de brief over de vrijwillige ouderbijdrage.

De leden zijn benieuwd hoe de staatssecretaris reflecteert op de conclusie uit het juridisch onderzoek waaruit blijkt dat het afschaffen van de vrijwillige ouderbijdrage in het voortgezet onderwijs met financiering vanuit de lumpsum kan leiden tot het vergroten van de onderwijskwaliteit over de gehele linie. Over welk bedrag zou dit in totaal gaan, zo vragen deze leden.

De leden van de D66-fractie vragen daarnaast of de staatssecretaris niet te stellig is in het concluderen dat er niets aangepast kan worden aan het systeem van de vrijwillige ouderbijdrage, op basis van het idee dat er mitigerende maatregelen getroffen moeten worden waar dit kabinet geen geld beschikbaar voor wil stellen. Deze leden lezen in de analyse terug dat bij het limiteren van de vrijwillige ouderbijdrage bijvoorbeeld geen mitigerende maatregelen getroffen hoeven te worden en dat deze maatregel volgens de onderzoekers wellicht meer proportioneel is. Hoe ziet de staatssecretaris dat, zo vragen zij. Is het niet te voorbarig om te concluderen dat er niets gewijzigd kan worden, zo vragen deze leden. Daarnaast vragen zij of de staatssecretaris niet andere oplossingen ziet, zoals afspraken maken over een bovenschools solidariteitsfonds, zoals in de gemeente Utrecht. Is de staatssecretaris bereid om in gesprek te gaan met scholen en de gemeente Utrecht om lessen te trekken en om dergelijke landelijke afspraken te maken, zo vragen de voornoemde leden.

Zij lezen daarnaast een schijntegenstelling in de brief tussen goed onderwijs in lezen, schrijven en rekenen en de problematiek rond de vrijwillige ouderbijdrage. De staatssecretaris stelt immers dat er niks aangepast moet worden, omdat er nu op de zogenaamde 'kernopgave' van het kabinet gericht wordt. Deelt de staatssecretaris de mening dat dit geen tegenstelling is maar dat deze juist elkaar versterken en aanvullen? Deze leden zien immers voldoende situaties voor zich waarbij de activiteiten gefinancierd vanuit de vrijwillige ouderbijdrage ten dienste staan aan het leren van de basisvaardigheden, zoals door de school georganiseerde bijles, een excursie naar het literatuurmuseum of verdere langdurige verdieping in literatuur of wiskunde binnen of buiten de reguliere onderwijstijd. Daarbij achten deze leden het aannemelijk dat, gezien de toenemende aandacht voor basisvaardigheden en de aanpak gestart onder het vorige kabinet, de activiteiten gefinancierd vanuit de vrijwillige ouderbijdrage juist steeds meer ten dienste gaan staan van de basisvaardigheden. Kan de staatssecretaris bevestigen dat het niet de bedoeling was hier een schijntegenstelling te creëren en hanteert zij een vergelijkbaar perspectief op (de activiteiten gefinancierd door) de vrijwillige ouderbijdrage?

Inbreng van de leden van de ChristenUnie-fractie

De leden van de ChristenUnie-fractie hebben kennisgenomen van de brief van de staatssecretaris en het meegestuurd onderzoek naar de juridische haalbaarheid van het afschaffen dan wel limiteren van de vrijwillige ouderbijdrage. Wat deze leden betreft ziet de Inspectie erop toe dat scholen respecteren dat de vrijwillige ouderbijdrage daadwerkelijk vrijwillig is, niet discrimineren en dat het vrijwillig karakter voor iedereen duidelijk is. Komen scholen tekort dan dienen ze volgens te worden gecompenseerd zodat er geen verschillen tussen scholen ontstaan.

De leden van de ChristenUnie-fractie hebben wel hun twijfels bij de juridische houdbaarheid van het onderzoek en bij onder meer het steeds verder oprekken van het begrip 'deugdelijkheidseis', ook in dit onderzoek. Hoe kijkt de staatssecretaris naar deze ontwikkeling? Zij vinden het standpunt van de staatssecretaris desondanks opmerkelijk. Deze leden vragen of ze de opvatting van de staatssecretaris goed kunnen samenvatten dat volgens haar uit de situatie rondom de vrijwillige ouderbijdrage noodzaak tot overheidsingrijpen kan worden afgeleid ondanks dat het inperking van artikel 23 Grondwet behelst, maar dus geen verhoging van het budget op de OCW-begroting? Hoe reflecteert de staatssecretaris erop dat ze minder moeite lijkt te hebben met het inperken van de Grondwettelijke onderwijsvrijheid dan met het wijzigen van haar eigen begroting?

II Reactie van de staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Minder 'ik' sup

Inbreng van de leden van de GroenLinks-PvdA-fractie

De leden van de GroenLinks-PvdA-fractie vragen naar de gevolgen van de teruglopende betalingsbereidheid en onderwijsvershraling voor kansenongelijkheid, met name voor leerlingen met minder kapitaalkrachtige ouders.

Het is in de eerste plaats goed dat het vrijwillige karakter van de vrijwillige ouderbijdrage met de initiatiefwet van leden Kwint en Westerveld is benadrukt. Door de wetswijziging kunnen leerlingen niet meer worden uitgesloten van extra activiteiten die op of door school worden georganiseerd, ook als ouders de vrijwillige ouderbijdrage niet hebben betaald.

Een onbedoeld gevolg van de wetswijziging is dat de inkomsten uit de vrijwillige ouderbijdrage op scholen met een minder kapitaalkrachtige ouderpopulatie achteruit gaan. Het is een ^{ouder woord} zorgelijke ontwikkeling als juist hierdoor voor de kinderen op deze scholen minder aanvullende activiteiten kunnen worden georganiseerd.

Om dit tegen te gaan, wil ik nader onderzoeken op welke wijze de inkomsten uit de vrijwillige ouderbijdrage binnen schoolbesturen of gemeenten beter kunnen worden verdeeld. Op sommige plekken wordt al met een dergelijk bovenschools financieel fonds gewerkt. In een dergelijk fonds worden de ontvangsten uit de vrijwillige ouderbijdrage van alle scholen verzameld en daarna gelijkmatiger verdeeld onder scholen. Ik ga bestaande initiatieven in kaart brengen en monitoren zodat we daaruit lessen kunnen leren die breder door het land kunnen worden toegepast. Ik ga met het onderwijsveld in gesprek over de hoogte van en de omvang van de vrijwillige ouderbijdrage. Ik informeer de Kamer voor het zomerreces over deze verkenningen.

Voorts vragen de leden van de GroenLinks-PvdA-fractie naar de rol van de kind dezelfde ongeacht waar de wieg staat. Deze opvatting onderschrijf ik.

De leden van de GroenLinks-PvdA-fractie vragen naar de rol van de kind dezelfde ongeacht waar de wieg staat. Deze opvatting onderschrijf ik.

De wetswijziging van 2021 levert ook een bijdrage aan het terugdringen van onderwijssegregatie. Door het vrijwillige karakter van de ouderbijdrage moeten ouders een door de school gevraagde bijdrage niet als drempel ervaren voor de aanmelding van hun kind op een school. Ik blijf benadrukken dat het betalen van de vrijwillige ouderbijdrage daadwerkelijk vrijwillig is. Scholen moeten hier ook duidelijk over moeten communiceren. Ik blijf hierover in gesprek met het onderwijsveld.

De leden van de GroenLinks-PvdA-fractie stellen voor om de vrijwillige ouderbijdrage af te schaffen, zodat de groter wordende verschillen tussen scholen worden tegengaan. Dit kabinet staat voor de belangrijke kernopgave om de basis op orde te krijgen: alle leerlingen moeten goed kunnen lezen, schrijven en rekenen van afdoende onderwijspersoneel. Daar ligt de prioriteit. Om die reden zijn er geen middelen op de OCW-begroting beschikbaar voor mitigerende maatregelen om teruglopende inkomsten uit de VOB te compenseren bij het afschaffen van de vrijwillige ouderbijdrage.

Tevens vragen de leden van de GroenLinks-PvdA-fractie of de staatssecretaris erkent dat het doen van een oproep niet genoeg is om de noodzaak voor het stellen van eisen aan de vrijwillige ouderbijdrage of het afschaffen van deze bijdrage, weg te nemen.

Ik ben het met deze leden eens dat de kern van de opdracht voor scholen helder is en dat het van belang is om tot naleving op te roepen. Ik blijf daarom ook benadrukken dat het naleven van de regels over de vrijwillige ouderbijdrage belangrijk is voor het vergroten van de toegankelijkheid van het onderwijs. Tegelijkertijd wil ik bezien of ik nog iets meer kan doen, zodat ongewilde effecten en ontwikkelingen worden teruggedrongen. Zoals gezegd onderzoek ik komende periode daarom of en hoe de inkomsten uit de vrijwillige ouderbijdrage binnen schoolbesturen of gemeenten beter kunnen worden verdeeld. Ook ben ik voornemens om met het onderwijsveld in gesprek te gaan over de wijze waarop scholen omgaan met de vrijwillige ouderbijdrage.

Waarom in gesprek met als we niet gelijk willen? geen maximum?

Men is er van wissel de groot gelijkheid kans om minder verhaad niet te zetten

Wantselijkheid begint bij goed leren lezen, schrijven en rekenen

we hebben er opname 4 p. 1

Daarnaast blijven we de ontwikkelingen rondom de vrijwillige ouderbijdrage volgen. In 2025 wordt de Schoolkostenmonitor opnieuw uitgevoerd, waarbij de hoogte van schoolkosten en de vrijwillige ouderbijdrage in het funderend onderwijs in beeld wordt gebracht. Daarnaast wordt de initiatiefwet uit 2021 momenteel geëvalueerd. In de evaluatie wordt expliciet welke effecten de wet heeft gehad op het betalingsgedrag en het aanbod van extra activiteiten. Beide onderzoeken worden rond de zomer van 2025 verwacht. Ik informeer de Kamer hier te zijner tijd over.

Verder vragen de leden van de GroenLinks-PvdA-fractie of er is overwogen om een limiet te stellen aan de vrijwillige ouderbijdrage en wat de eventuele kosten en overwegingen omtrent dit besluit zijn.

De afgelopen periode zijn de verschillende scenario's voor de vrijwillige ouderbijdrage uitgewerkt, waarbij de voor- en nadelen en de juridische haalbaarheid in kaart zijn gebracht. Het stellen van een limiet aan de vrijwillige ouderbijdrage was één van deze scenario's.

Zoals genoemd, vraagt de kernopgave van het vergroten van de basisvaardigheden om scherpe en noodzakelijke keuzes, zowel op financieel vlak als op het gebied van capaciteit. Er is daarom gekozen om op dit moment niet in te zetten op het wettelijk limiteren van de vrijwillige ouderbijdrage. Het meest recent gemeten gemiddelde van de gevraagde vrijwillige ouderbijdrage ligt in het po op € 49,- en in het vo op € 183,-.⁵ Afgezet tegen het aantal leerlingen in het po en vo komt een jaarlijkse ophoging van de lumpsum – ter compensatie van het afschaffen van de ouderbijdrage – in het po uit op een bedrag van rond de € 70 mln en in het vo rond de € 170 mln. Met andere maatregelen zoals het stimuleren van bovenschoolse fondsen en het voeren van gesprekken met de sector wordt gewerkt aan het terugdringen van ongewilde ontwikkelingen rondom de vrijwillige ouderbijdrage. De effecten van deze maatregelen blijven we monitoren en dit zal – samen met de resultaten uit de onderzoeken die komend jaar worden uitgevoerd – mogelijk aanleiding zijn voor nadere stappen rondom de vrijwillige ouderbijdrage. Ik informeer de Kamer voor het zomerreces over de voortgang van deze verkenning.

Inbreng van de leden van de VVD-fractie

De leden van de VVD-fractie vragen of bekend is hoeveel en welke scholen leerlingen uitsluiten van activiteiten als de vrijwillige ouderbijdrage niet is betaald.

Uit de meest recente Schoolkostenmonitor bleek dat een klein percentage ouders in het po (4%) en het vo (7%) aangaf dat er sprake was van uitsluiting van leerlingen van extra activiteiten als de vrijwillige ouderbijdrage niet is betaald. Het stemt positief dat het percentage laag is, maar elk kind dat wordt uitgesloten is er één te veel. Er zijn geen exacte cijfers bekend van het aantal scholen waarop uitsluiting van extra activiteiten plaatsvindt. De resultaten uit de Schoolkostenmonitor zijn gebaseerd op steekproefsgewijs onderzoek onder in totaal 4143 ouders in het po en 3032 ouders in het vo.

Verder vragen de leden van de VVD-fractie om verduidelijking over de term 'betalingsbereidheid'. In het juridisch onderzoek wordt met 'betalingsbereidheid' bedoeld op het betalen van schoolkosten door ouders. Daaronder valt zowel het niet willen, als het niet kunnen betalen.

De leden van de VVD-fractie lezen dat dat een hoge vrijwillige ouderbijdrage voor veel gezinnen een reden kan zijn om kinderen aan te melden voor deze school. De leden vragen naar cijfers en informatie over de overwegingen van ouders wanneer zij hun kind aanmelden voor een bepaalde school.

Uit onderzoek blijkt dat ouders het bij de schoolkeuze belangrijk vinden dat zij hun kind en leerlingen en ouders op de te kiezen school. Dit speelt een rol bij zowel ouders met een minder bevoorrechte sociaaleconomische status. In beide gevallen kiezen ouders, met name in het vo, voor scholen waarbij de eigen groep dominant aanwezig is.⁶ In 2021 concludeerde de Onderwijsraad dat minder kapitaalkrachtige ouders zich minder welkom voelen op scholen die een hoge vrijwillige ouderbijdrage vragen.⁷

Inbreng van de leden van de NSC-fractie

De leden van de NSC-fractie stellen vast dat een toename van niet-betalende ouders een grotere impact heeft op scholen met veel leerlingen van minder draagkrachtige ouders, waardoor de kans groter is dat activiteiten als schoolkampen en schoolreisjes geschrapt moeten worden. Aan het kabinet wordt gevraagd naar de beoordeling van dit onbedoelde effect van de initiatiefwet.

⁵ Schoolkostenmonitor po, vo, mbo 2022-2023, p. 30 & p. 56.

⁶ Bulder e.a. (2020). Alle scholen toegankelijk: een open deur? p. 49 & 101.

⁷ [Publiek karakter voorop | Advies | Onderwijsraad](#)

Hierover in gesprek met scholen

expliciet onderdeel van wet wettelijkheid/keuze! bewust keuze!

toevoege

sur

Het is goed dat het vrijwillige karakter van de vrijwillige ouderbijdrage met de initia leden Kwint en Westerveld is benadrukt. Door de wetswijziging kunnen leerlingen n worden uitgesloten van extra activiteiten die op of door school worden georganiseer ouders de vrijwillige ouderbijdrage niet hebben betaald.

ook steekt
voor diversiteit
in onderwijs
bv. tweetalig
onderwijs

Een onbedoeld gevolg van de wetswijziging is dat de inkomsten uit de VOB op scholen met een minder kapitaalcrachtige ouderpopulatie achteruit gaan, wat invloed heeft op het aantal extra activiteiten dat georganiseerd kan worden op deze scholen en op de gelijke ontwikkelmogelijkheden tussen leerlingen. Dat is een zorgelijke ontwikkeling, omdat het belangrijk is dat onderwijs voor iedereen toegankelijk is.

Er wordt gevraagd door de leden van de NSC-fractie welke concrete stappen worden gezet om het ongewenste neveneffect tegen te gaan.

Ik wil nader onderzoeken op welke wijze de inkomsten uit de vrijwillige ouderbijdrage binnen schoolbesturen of gemeenten beter kunnen worden verdeeld. Op sommige plekken wordt al met een dergelijk bovenschools financieel fonds gewerkt. In een dergelijk fonds worden de ontvangsten uit de vrijwillige ouderbijdrage verzameld en daarna gelijkmatiger verdeeld onder scholen. Ik ga bestaande initiatieven in kaart brengen en monitoren, zodat we daaruit lessen kunnen leren die breder door het land kunnen worden toegepast. Ook wil ik met het onderwijsveld in gesprek gaan over de hoogte van en de omgangsvormen rondom de vrijwillige ouderbijdrage. Ik informeer de Kamer over deze verkenning en gesprekken.

Voorts vraagt de NSC-fractie welke mogelijkheden er zijn om een limiet te stellen aan de vrijwillige ouderbijdrage, zonder dat het ten koste gaat van het organiseren van activiteiten als schoolreleases. De afgelopen periode zijn de verschillende scenario's voor de vrijwillige ouderbijdrage uitgewerkt, waarbij de voor- en nadelen en de juridische haalbaarheid in kaart zijn gebracht. Het stellen van een limiet aan de vrijwillige ouderbijdrage was één van

Zoals gezegd ligt de focus van dit kabinet op de kernop rekenen en schrijven van afdoende leraren in een veilige de onderwijskwaliteit. Daarom wordt het systeem van aangepast. Tevens zou het stellen van een limiet aan de verschraling van extra activiteiten, om nader onderzoek limiet. Zoals gezegd ga ik wel in gesprek met het onderwijs gesprek is om tot gedeelde omgangsvormen te komen

uitlegje over
dit veel
breder is
dan schoolreleases
erlijk
reis naar China

en lezen,
verbeteren we
niet
der verdere
logte van een
an dat
ouderbijdrage.

Voorts vragen de leden van de NSC-fractie naar onjuiste communicatie van scholen over de vrijwillige ouderbijdrage en wat het kabinet zal doen om dit te verbeteren.

Ik ben van mening dat onjuiste communicatie niet acceptabel is. De wetswijziging had als doel om financiële drempels zoveel mogelijk weg te nemen. Elke leerling kan deelnemen aan extra activiteiten, ook als de ouders de VOB niet hebben betaald. Het betalen van de ouderbijdrage is geheel vrijwillig en scholen moeten dit ook zo communiceren naar ouders. De Inspectie van het Onderwijs blijft hierop toezien.

Inbreng van de leden van de D66-fractie

De leden van de D66-fractie vragen om een reflectie van de conclusie van het juridische onderzoek, waaruit blijkt dat het afschaffen van de vrijwillige ouderbijdrage in het voortgezet onderwijs kan leiden tot het vergroten van de onderwijskwaliteit over de gehele linie. Verder vragen de leden van de D66-fractie naar het bedrag dat benodigd is voor de ophoging van de lumpsum in deze situatie.

Het afschaffen van de vrijwillige ouderbijdrage en het daarbij nemen van mitig in de vorm van extra financiering, kan er inderdaad toe leiden dat, over het ge kinderen deel kunnen nemen aan meer activiteiten, waardoor zij zich breder ki

Het meest recente gemiddelde van de gevraagde vrijwillige ouderbijdrage in he onderwijs (VO) is € 183,-. Afgezet tegen het aantal leerlingen in het vo komt ee ophoging van de lumpsum - ter compensatie van het afschaffen van de oudert bedrag van rond de € 170 mln.

ook mogelijk
& verschraling
toeh
wel meegen met
jouw brede
lumpsum

De leden van de D66-leden vragen naar het besluit om het systeem van de vrijwillige ouderbijdrage niet aan te passen, ondanks de ruimte die in het juridische onderzoek wordt gegeven voor het stellen van een limiet zonder ophoging van de lumpsum. Is het niet voorbarig om nu al de conclusie te trekken dat er niets gewijzigd kan worden, vragen de leden.

of wijzigingen
of eerder
afwaken

Het juridisch onderzoek komt inderdaad tot de conclusie dat het stellen van een wettelijk limiet een meer proportionele maatregel is dan het afschaffen van de vrijwillige ouderbijdrage. De proportionaliteit van een limiet hangt derhalve af van de verwachte effecten van verschillende limietbedragen.

De kernopgaven van dit kabinet vraagt om scherpe en noodzakelijke keuzes, zowel op financieel vlak als op het gebied van (wetgevende) capaciteit. Er is daarom gekozen om op dit moment niet in te zetten op het wettelijk limiteren van de vrijwillige ouderbijdrage en eerst andere maatregelen te verkennen. Met andere maatregelen zoals het stimuleren van bovenschoolse fondsen en met de sector komen tot gedeelde omgangsvormen rondom de vrijwillige ouderbijdrage wordt gewerkt aan het terugdringen van ongewilde ontwikkelingen rondom de vrijwillige ouderbijdrage. De effecten van deze maatregelen blijven we monitoren.

De leden van de D66-fractie vragen het kabinet of een bovenschools solidariteitsfonds een mogelijkheid is en of hier afspraken over gemaakt kunnen worden.

Ik ben van mening dat het maken van afspraken over bovenschoolse solidariteitsfondsen kan bijdragen aan het tegengaan van bepaalde effecten en ontwikkelingen rondom de vrijwillige ouderbijdrage. Zoals aangekondigd worden er daarom gesprekken gevoerd met het onderwijsveld, waarbij wordt gekeken hoe bovenschoolse fondsen breder ondersteund en gemonitord kunnen worden.

Daarnaast vragen deze leden zich af of er wel echt een tegenstelling is tussen goed onderwijs in lezen, schrijven en rekenen en de problematiek rond de vrijwillige ouderbijdrage. De leden vragen of deze thema's elkaar niet juist kunnen versterken en de activiteiten die voortkomen uit de ouderbijdrage juist bijdragen aan basisvaardigheden?

De activiteiten die worden georganiseerd van de inkomsten uit de vrijwillige ouderbijdrage kunnen bijdragen aan de bredere ontwikkeling van leerlingen. De deelname aan deze activiteiten kan daarmee ook bijdragen aan de schoolprestaties. Dit kabinet zet echter vol en direct in op het vergroten van kwalitatief goed onderwijs en het verbeteren van basisvaardigheden van alle leerlingen. Daar ligt de focus en de prioriteit.

Inbreng van de leden van de ChristenUnie-fractie

De leden van de ChristenUnie-fractie hebben hun twijfels bij het steeds verder oprekken van het begrip 'deugdelijkheidseis'. Hoe kijkt de staatssecretaris naar deze ontwikkeling? Zij vinden het standpunt van de staatssecretaris opmerkelijk.

Met de leden van de ChristenUnie-fractie ben ik van oordeel dat gaandeweg de begrippen 'deugdelijkheid' en 'kwaliteit' meer versmolten zijn geraakt, zoals ook naar voren is gekomen in het juridisch onderzoek en zoals de Onderwijsraad reeds in 2012 constateerde⁸. Om de in artikel 23, eerste lid, van de Grondwet vervatte zorgplicht voor het onderwijs goed te kunnen vervullen, is de overheid, naast randvoorwaardelijke eisen (zoals eisen omtrent bevoegdheid van docenten en onderwijstijd), ook meer directe kwaliteitseisen aan het onderwijs gaan stellen.

Deugdelijkheidseisen vormen aldus een scharnierpunt tussen de vrijheid van onderwijs enerzijds en de zojuist genoemde zorgplicht voor de kwaliteit van het onderwijs(stelsel) anderzijds. De Grondwetgever draagt de wetgever op om in die spanning een balans te vinden, uiteraard met inachtneming van de in artikel 23 opgenomen bewust open geformuleerde voorwaarden.⁹ Deze balans en interpretatie van het grondwettelijke begrip 'deugdelijkheidseis' kan (en is) door de jaren heen veranderd, mede onder invloed van veranderende wensen en behoeften in de samenleving, alsmede rechtsontwikkelingen, zoals de toegenomen aandacht voor de rechten van het kind. Voor een nieuw te stellen deugdelijkheidseis moet echter altijd een substantiële noodzaak kunnen worden aangetoond, gebaseerd op een feitelijke analyse van de omvang van het probleem en de verwachte gevolgen van de te nemen maatregel. De gekozen maatregel dient bovendien geschikt en proportioneel te zijn, waarbij altijd gekozen dient te worden voor de meest effectieve en minst belastende maatregel. Dit zijn de harde grenzen waaraan deugdelijkheidseisen altijd zullen moeten voldoen.

Deze leden vragen of ze de opvatting van de staatssecretaris goed kunnen samenvatten dat volgens haar uit de situatie rondom de vrijwillige ouderbijdrage noodzaak tot overheidsingrijpen kan worden afgeleid ondanks dat het inperkings van artikel 23 Grondwet behelst, maar dus geen verhoging van het budget op de OCW-begroting?

⁸ Onderwijsraad 2012. P. 41.

⁹ Onderwijsraad 2012, p.76.

verwijzen naar gestuurde brief

Met de leden van de ChristenUnie-fractie ben ik van oordeel dat overheidsingrijpen in de vorm van het afschaffen dan wel limiteren van de vrijwillige ouderbijdrage leidt tot een inperking van de vrijheid van onderwijs. Zoals ook uit het juridisch onderzoek¹⁰ naar voren komt is een dergelijke beperking gerechtvaardigd indien deze gezien kan worden als eis met betrekking tot de deugdelijkheid van het onderwijs en daarmee binnen de bevoegdheidssfeer van de wetgever valt. Dat is het geval indien de beperkende maatregel bijdraagt aan de kwaliteit en/of toegankelijkheid van het onderwijs. Dergelijke maatregelen moeten daarnaast ook noodzakelijk, geschikt en proportioneel zijn.

Uit het onderzoek komt duidelijk naar voren dat het verbieden van (het door scholen ontvangen of besteden van) de vrijwillige ouderbijdrage zonder financiële compensatie in de vorm van bekostiging met daaraan gekoppelde bestedingsvrijheid niet proportioneel wordt geacht: zo'n maatregel zou er immers voor zorgen dat scholen allerlei extra, voor leerlingen waardevol aanbod niet meer kunnen organiseren vanwege een gebrek aan financiële middelen. Er is in de begroting echter geen ruimte om scholen, als de vrijwillige ouderbijdrage zou worden afgeschaft, te compenseren door middel van een verhoging van de bekostiging, zodat dit aanbod (in ieder geval deels) wel zou kunnen blijven bestaan. Dit kabinet focust zich op de kernopgave dat alle kinderen goed leren lezen, rekenen en schrijven van afdoende leraren in een veilige schoolomgeving. Daarom zie ik ervan af om nu wettelijke maatregelen tot afschaffing of limitering van de ouderbijdrage te treffen. Op dit punt ben ik, met andere woorden, niet voornemens de onderwijsvrijheid in te perken.

De leden van de fractie van de ChristenUnie vragen het kabinet of het klopt dat minder moeite lijkt te hebben met het inperken van de Grondwettelijke onderwijsvrijheid dan met het wijzigen van haar eigen begroting?

Zoals naar voren kwam in het antwoord op de vorige vraag is er momenteel geen ruimte op de begroting om scholen te compenseren middels extra bekostiging indien de vrijwillige ouderbijdrage wordt afgeschaft. Als scholen geen compensatie voor het verlies aan inkomsten uit de ouderbijdrage krijgen, leidt dit er uiteindelijk toe dat zij allerlei waardevolle (onderwijs)activiteiten voor hun leerlingen niet meer kunnen organiseren en dat het onderwijs dus verschaalt. Afschaffing van de vrijwillige ouderbijdrage zonder compensatie moet om die reden als een disproportionele inbreuk op de onderwijs worden aangemerkt. Dit kabinet focust zich op de kernopgave dat alle kinderen goed leren lezen, rekenen en schrijven van afdoende leraren in een veilige schoolomgeving. Daarom wordt nu niet overgegaan tot regulering met betrekking tot de vrijwillige ouderbijdrage.

¹⁰ De vrijwillige ouderbijdrage | Rapport | Rijksoverheid.nl